

ALEXANDRU MARGHILOMAN

Note politice II

memorialistică

CORECTBooks

ALEXANDRU MARGHILOMAN

NOTE POLITICE

VOLUMUL II

România și primul război mondial (1914-1919)

Războiul (1916-1917)

Editura Virtual

2011

ISBN(e): 978-606-599-635-9
978-606-599-637-3

Avertisment

Acest volum digital este prevăzut cu sisteme de siguranță anti-piratare. Multiplicarea textului sub orice formă, este sancționată conform legilor penale în vigoare.

Cuprins

1916	1
1917	82

14 august 1916. — Consiliul de Coroană. Războiul. — Mă duc la Cotroceni cu Maiorescu. Czernin a fost ieri la Brătianu, care i-a spus că este amânat Consiliul pentru după amiază și că el păstrează și este în măsură de a păstra neutralitatea! Maiorescu se întreabă: La ce bun aceste minciuni? Cum se pot falsifica fapte materiale atât de ușor de controlat?

La ora 10 se întrunesc în sufrageria cea mare de la Cotroceni: miniștrii, Theodor Rosetti, Carp, Maiorescu și cu mine, Nicu Filipescu, Take Ionescu, Olănescu, Cantacuzino-Pășcanu, Mișu Pherekyde și C.F. Robescu (înlocuind pe V. Missir (Senat) lipsă).

Regele: „Văd situația în așa fel încât nu mai putem sta în neutralitate. Cred că de aci înainte victoria Puterilor Centrale este exclusă. Guvernul meu a avut consfătuiri cu unul din grupurile beligerante; el crede că momentul a venit. Eu, după matură reflecție și după lupte interne pe care le veți înțelege și din care am ieșit biruitor asupra mea, înclin mai mult pentru opinia Guvernului meu”.

Brătianu: Apel la concordie și cere concursul tuturor.

Carp: Explică necesitatea unei expuneri a Guvernului.

Regele: Apel la discreția tuturor: trebuie tăcerea preotului care primește o spovedanie.

Brătianu: „1913 a fost prefața unui război cu Austria și încă de atunci contradicția de interese politice cu noi a luat forma acută. S-a adăugat forma antipatică în care a izbucnit războiul actual. S-a adăugat abstențiunea Italiei prin care, și numai cu concursul militar al căreia era stipulat că o armată română poate figura alături de o armată austro-ungară“. — Eu neg acest lucru. — Brătianu (și Regele) afirmă că era convenție în acest sens; Regele Carol mi-a spus că s-a studiat, dar că din motive tehnice nu s-a putut încheia. — Brătianu: „Azi, toată latinitatea este în tabăra contra Germaniei! La început victoria părea probabilă pentru germani: neputând merge noi singuri contra, am stat neutri. Războiul de uzură azi răstoarnă șansele în favoarea celor cu rezerve mai mari, iar Bulgaria, luând locul nostru în Orient, nouă ne este imposibil să stăm lângă germani. În sistemul de la 1883 eram aliați cu Italia în contra Rusiei; azi Italia este lângă Rusia. Încetul cu încetul, fără grabă, am ajuns la garantarea intereselor noastre: pentru neutralitate am avut numai asigurări, nu garanții. Azi problema este: sau să renunțăm la orice am putea obține prin victoria Antantei, sau să intrăm în război. Eu m-am angajat desăvârșit”.

Take Ionescu: Aprobă cu efuziune. Osanale pentru Rege.

Eu: „Lucrurile fiind hotărâte, nu mai pot da vreo povață; fac numai o rugăciune Regelui, dacă mai este timp. Prețuirea șanselor războiului nu o văd ca dl. Brătianu. După atâtea sacrificii omenești, ofensiva Aliaților nu a recâștigat nici o porțiune infimă din ceea ce ocupă Centralii: am harta aici. Ni se spune că în Polonia s-au încetinit operațiile pentru ca să se constituie rezervele pentru noi: deci nu este prisos de oameni. Bulgaria? Nu văd antinomie între Statele noastre; am crezut și cred că o bună

înțelegere între noi și bulgari ar constitui o a șaptea mare putere în Orientul Europei. Dar chiar dacă șansele ar fi bune, este în interesul României să ajute la instalarea rușilor pe Strâmători? Din mijocul secolului al XVII-lea Rusia luptă ca să iasă la Marea caldă: azi aceasta este singurul ei țel. Rog pe Rege să se gândească că dacă Rusia vine la Constantinopol, România este drumul care leagă Rusia cu Strâmătorile. Chiar dacă n-ar cuteza Rusia să-și anexeze această cale — România, — instalarea la Strâmători a marelui nostru inamic este moartea economică a țării. Cred că acesta este cel mai mare păcat ce un român poate comite împotriva viitorului țării. S-a făcut apel la concursul tuturor. Odată decizia luată, vom tăcea! Aceasta este tot ce putem face pentru a nu rupe unitatea națională“.

Nicu Filipescu: Polemică; anume că eu am cunoscut și am aprobat primul angajament din care a decurs tot: „Vous pouvez marcher», aș fi zis eu d-lui Brătianu. (Brătianu surâde; am avut pe urmă o explicație cu el).

P. Carp: „Nu suntem aci pentru polemici ale temperamentelor care nu se pot stăpâni. (Aprobări). A merge cu Rusia este a izbi în interesele țării și în continuitatea Dinastiei”. În dezvoltarea ideii ajunge până a spune: „Doresc să fiți învinși, pentru că victoria voastră ar fi ruina țării!”

Brătianu: Protestează. „Teza d-lui Carp, a unei hegemonii ruse opuse hegemoniei germane și înlocuind pe aceasta, este falsă. Anglia de sute de ani își impune punctul ei de vedere și nu va lăsa o hegemonie oricare să”...

Regele: „Constantinopol luat în contra voinței noastre este oare preferabil Constantinopolului ocupat cu noi? Austro-Ungaria nu ne-a oferit niciodată nimic și Germania a fost neputincioasă să-i impună sacrificii. Dl. Szegheni-Marisch mi-a spus când am fost la Berlin: «S-au făcut dintr-o parte și dintr-alta multe greșeli, dar mai multe din partea noastră».Victorioși, avem în Transilvania o putere de rezistență mai mare. Iau răspunderea, pentru că am încredere în viitorul țării”.

Maiorescu: „Consiliul de Coroană din 1914 a decis expectativa. Ce s-a întâmplat, pentru ca să modificăm atitudinea? Are Guvernul ceva încheiat? Ce ne poate spune?”

Brătianu: „Cred în victoria Antantei și mă conformez ei. Vom declara război Austro-Ungariei: nu altora. În schimb ni se recunoaște dreptul de a lua până la Tisa, Banatul, Crișana, un Maramureș de sus care este slav, Bucovina până la Prut. Ni se mai recunosc drepturi egale la Congres. Tratatul care ne garantează aceste anexări este iscălit de cele patru Puteri (nu de Serbia și Belgia). Cele patru Puteri garantează integritatea teritoriului nostru. Cred că orice revirement nu mai este posibil”.

Maiorescu: „Este controversă asupra situației militare, și pe o controversă nu se riscă soarta țării. Cunosc pe ardeleni: Popovici, Vaida, care văd în ceea ce se petrece sfârșirea lor. Nu se constată unanimitatea de la 1913; azi sufletele sunt împărțite. Cine va ratifica declarația de război? Camerele actuale: pe altă chestiune au fost alese. Intrăm în foc sau nu? Se poate oare zice că țara a fost consultată? Cum ne este justificată ieșirea din neutralitate? Cer continuarea expectativei!”

Theodor Rosetti: Nu crede în sfărâmarea Austriei și rămâne constant în convingerea lui că nu

avem cu ce duce un război lung și greu ca acesta.

Costinescu: „Să stăm pe loc? Dar Europa nu stă pe loc. Toate Statele în sânge și foc: noi stăm rușinați la ușă. Europa e în prefacere. Cu brațele încrucișate, după ce am câștigat bani am fi de râsul lumii. Toți cu inimă românească, la locul lor”. (Așa vorbește Costinescu...!!)

Pherekyde: Vrea să mă liniștească în privința Constantinopolului. Nu rușii singuri vor hotărî. Ei nu luptă pentru stăpânirea Constantinopolului: „Libertatea Strâmtorilor, aceasta este formula viitorului! Dacă stăm locului vom ajunge vasalii străinilor, iar generațiile viitoare ne vor reproșa că nu ne-am făcut datoria”.

C.F. Robescu: „Dl. Maiorescu a fost lipsă și nu cunoaște sentimentul țării. Asigur că tot poporul se va scula pentru a dezrobi pe frații noștri și pentru a înfrânge pe bulgari. Majoritatea Senatului dă deplină încredere Guvernului”.

Brătianu: Răspunzând unei aluzii a lui Carp făcută la tratatul din 1883, el care la 1870 contra Germaniei victorioase proclamase că simpatiile noastre vor fi totdeauna pentru Franța, afirmă că tatăl său nu s-a identificat niciodată cu o acțiune din afară. „În toate considerațiile contra nu se ține destul seamă de forța morală. Sunt înfrângeri care sunt faze ale victoriei. Chestiunea Austriei este pusă și majoritatea Europei consacră drepturile noastre istorice, deoarece le ia în seamă și acum: «Oricare ar fi soarta războiului, drepturi consacrate rămân». Mihai Viteazul poate nici nu avea cunoștința ideii mari ce reprezenta și el a rămas totuși emblema ei; așa va fi cu Regele Ferdinand, oricare ar fi soarta războiului“. — Face un nou apel să nu scădem nimic din puterea de acțiune, nici prin acțiuni, nici prin inerție.

Regele: „Întrunirea noastră este istorică și plină de răspunderi pentru toți. În hotărârea ce iau sunt călăuzit numai de sentimentul poporului român și de o întregă convingere. Sunt convins că Dumnezeu va fi cu noi; am încredere în iubirea de neam a întregii țări“.

Ne sculăm. — Regele se apropie de Carp și îi reproșează cu dulceață, cuvintele ce a spus. Carp comite greșeala să le mențină. Brătianu îi spune: „Atunci ia-ți fiii înapoi și dă-i în armata germană“.

Iau la rândul meu pe Brătianu și îi cer o explicație, față de Pherekyde, pe care îl țin de mânecă. — Eu: „D-le prim-ministru, de un an nu mi-ai făcut nici o comunicare politică, pe care niciodată nu am cerut-o”. — Brătianu: „Îți voi spune tot...” — Eu: „Nu, și îți mulțumesc pentru ca să nu mai fiu expus denunțării calomnioase că comit indiscreții. Adineauri ai surâs la atacul d-lui Filipescu. Să precizăm: la 12 septembrie mi-ai trimis răspuns prin Barbu Știrbei că direct de la Sazonov ți se oferă în schimbul neutralității parte din Bucovina și parte din Transilvania...” — Brătianu: „Transilvania nu mi s-a oferit niciodată...” — Eu: „Exact. Trei zile pe urmă mi-ai spus personal că numai Bucovina era oferită, dar eu când am transmis răspunsul: «marchez!», era la propunerea Știrbei. De altminteri pe acea vreme îmi spuneai: a ataca Austria ar fi o felonie pe care nu o voi comite niciodată». — Brătianu: „Nu mi-aduc aminte acum detaliile... dar nu este vorba de aceasta; cer concursul d-tale”.

Insistențe de la Porumbaru și de la Radovici.

Vine și Regele, cu lacrimi în ochi: „Trebuie să-mi dai concursul d-tale, Regele ți-l cere”. (Îmi ținea amândouă mâinile.) — Eu: „Sire, de la mine nici o piedică de azi înainte; sunt mut și mă duc la Crucea Roșie”. — Regele: „Nu! Trebuie concurs efectiv”.

Tonul general al discuției nu m-a satisfăcut. S-au făcut și glume! Tirada lui Robescu învățată pe dinafară: cu 48 de ore înainte era neutralist hotărât. — Regele lăcrimează cam des.

- La întoarcere am grijă să mai vorbesc de refuzul de a intra în Guvern: și Maiorescu și Theodor Rosetti sunt de părere hotărât contra; Maiorescu nu primește nici măcar să dau cuiva o delegație. La ora 5 au mai venit Grig. Cantacuzino și Nenițescu la Maiorescu. Aceași părere ferm exprimată.

- La ora 3 vine B. Știrbei să mă ia: Regele vea să mă vadă. Pe drum el mă dăscălește ca să primesc să intru în Guvern: și invocă interesul Partidului Conservator. Eu: mutism puțin ostil. Mă precede la M.S., probabil pentru a o pune în curent.

Regele, cordial, zicându-mi pe nume, adeseori luându-mi ambele mâini. Repetarea solicitării. Eu spusese: „Ce poruncești, Sire?” — „Nu poruncă, primire cu afecțiune e tot ce am de spus”.

Regele: „Credeam că avem asentimentul tuturor”. — Eu: „Nu eram pregătiți; din contră, până în ultimul moment eram autorizat a crede că Regele era puntea de scăpare”. — Regele înțelege aluzia mea la neadevăruri, căci puțin mai târziu îmi spune: „Mult m-a costat să mint, cum am mai făcut și ieri lui Czernin”.

Arăt că Guvernele de coaliție sunt anarhia administrativă și povățuiesc pe Brătianu să continue singur cu Guvernul lui. „Și-l poate închipui cineva având alături pe Filipescu...?” — Regele: „Absolut exclus cu o singură nuanță”. — Eu: „Atunci, voi ușura lucrul refuzând; aceasta vă va scăpa de ceilalți”. — Regele: „Pentru mine e un sentiment egoist să te am pe d-ta: doresc dacă reușesc, să fie opera tuturor partidelor”. — Eu: „Și dacă nu merg lucrurile bine, este în interesul Coroanei să mai aibă o rezervă”. După o nouă insistență a Regelui, zic: „Nu pot semna eu o declarație de război Germaniei”. — Regele: „Dar atunci, mai târziu”. — Eu: „Dacă merge rău, voi fi aici pentru a vă ajuta”. — Regele: „Contez absolut pe d-ta”. — Eu: „La zile negre mă veți găsi”.

Regele explică că totul este gata; că el a impus pe Culcer. Ca șefi de armată: Averescu, Aslan, Prezan. El a adăugat pe Lupescu, Mărdărescu și Stratilescu ca șefi de Stat-Major. Th. Râmniceanu trece pe lângă fiul său. Peticari la Roma. Regele a refuzat absolut o ofensivă la sud: nu este treaba noastră să deblocăm pe Sarrail; noi mergem contra Ungariei. Rușii nu dau decât 50.000 de oameni. — Eu: „Dintre care trei brigăzi cehe și croate...” — Regele: „Nu. Împăratul a refuzat să-i primească în armata lui. — Putem fi bătuți, niciodată zdrobiți! (Probabil aluzie la garanția celor patru Puteri.) Nimeni nu m-a influențat: dl. Maiorescu este singurul care ar fi putut s-o facă”.

La plecare, ținându-mi amândouă mâinile și conducându-mă de-a lungul coridoarelor, Regele îmi mai spune: „Mă bizui absolut pe d-ta”. — „Da, Sire, la zile de nevoie, de nevoie!”

Uitam două detalii. Regele mi-a spus cu explozie: „Ne trebuie absolut războiul ca să ne vindecăm de marele putregai în care se află țara”. Cuvântul „putregai” a revenit de două ori. (Cu Diescu, șef de Stat-Major și Costinescu, ministru!) — Regele a concediat pe Basset cu toate marile servicii aduse și marea încredere ce avea într-însul. Nevasta lui făcea spionaj. De la Berlin, Regele a primit rezumatul unei conversații pe care el o avusese de curând cu Basset. Deci femeia. Regele i-a încredințat o scrisoare pentru fratele său: „Nu am putut spune tot ce voiam, căci mă temeam ca scrisoarea să nu fie deschisă pe drum».

- La ora 8 se manifestează de la „Ligă” spre Palat: copii, rânđași, nici două sute de oameni. Înaintea Palatului se întâlnește altă bandă cu drapelul francez: se împreună ambele drapele. Înscenare pusă la cale de Vasile Lucaci și de Octavian Goga.

S-a publicat decretul de mobilizare și de stare de asediu. Strada mișună de lume. Sub câteva felinare voalate grupuri citesc gazete. Publicul are atitudinea obișnuită duminicii; nici o căldură...

La „Continental”, intră Lucaci: lumea se scoală în picioare și muzica cântă imnul regal!

La orele 11 cafenelele sub și în fața Jockey Clubului pline de lume. Sosește cavaleria având pe colonelul Boboc în capul ei: injurii, mojicii, amenințări, insulte ofițerilor care aveau țigări aprinse (?), într-un cuvânt scandal marel.

G. Diamandi într-un cerc de prieteni exaltă virtuțile Regelui: „Și Regele Carol a făcut o acțiune mare: aceea de a muri!”

- Seara la ora 9, deci 14/27 august 1916, Mavrocordat a remis la Viena declarația de război. Noi ne mărginim la această singură manifestație diplomatică. De altminteri trupele noastre au anticipat și tunelul de la Ghimeș a fost ocupat, prin surprindere, de Regimentul Războieni.

15 august. — Ministrul I.G. Duca vine să mă roage să dau gazetelor mele nota care va apare în gazetele liberale: pentru a încuraja populația și să nu se alarmeze în caz când o parte din teritoriu ar fi părăsit, sau dacă prin bombardamente ar fi oarecari pierderi. (Înțeleg că s-au și ivit greutăți. De altminteri seara se zvonește că Severinul este evacuat în urma unei bombardări și că linia noastră de apărare este retrasă la Palanca.)

Duca mi-aduce la cunoștință numirea lui Vintilă Brătianu ca ministru de război. Ionel are prea mult de lucru: „Aceasta nu prejudiciază în nimic remanierea Guvernului național”. Îl las să vorbească și aprob numirea.

- Schelking vine din nou să mă vadă. El cunoaște foarte bine pe Radev: o pușlama; Radev spusese de dânsul că este o canalie. El s-a supărat pe Poklevski când i-a supus tratatul român: „Dragă prietene, ești învingător, ești bogat, dă-ți demisia pentru a nu cunoaște greutățile”. — „Banatul, și mai ales Torontalul românilor? Dar ce se va spune la Congres când se abandonează 570.000 de sârbi care îl locuiesc? Și România cu vot egal cu cele patru Mari Puteri? Ce piedică și coaliții acolo!”

¹ Nimic nu vestise publicul că se află în vreo contravenție.

Interlocutorul meu este brutal și franc. Era inutil de a merge așa departe, căci Brătianu tot ar fi intrat. — El adaugă: „Căderea lui Sazonov este o fericire pentru d-voastră; el era filo-bulgar și avea intenția să separe cauza bulgarilor de cauza Coburgului. Tot Sazonov e acela care a împiedicat pe sârbi să atace Bulgaria când aceasta a mobilizat. Spalaikovici era nebun de mânie, dar Sazonov l-a amenințat. Când acesta s-a plâns lui Goremikin, bătrânul i-a spus: „Este vina d-tale, lucrurile acestea se fac, dar fără să ceri sfat”.

- Astă-seară domnește o ordine perfectă. Întuneric complet. La ora 9 totul e închis. Se circulă în întuneric. Precauțiile sunt bine observate.

- Nici o declarație n-a venit încă de la Berlin. Se știe numai că Bussche și-a cerut scrisorile de rechemare. — Am întâlnit la Prefectura poliției pe Taxis, care a cerut intervenția mea pentru un supus austriac, profesor de ceramică, de 14 ani într-o școală superioară a Statului. Nici el nu știa când vor pleca.

16 august. — Astă-noapte primul semnal de alarmă: fluierile gardiștilor anunță aeroplane străine. La ora 1 1/2 încep loviturile de tun, trosnetul mitralierelor, rachete luminoase, focurile încrucișate ale reflectoarelor. La ora 2 1/2 se aud în depărtare câteva detunături. Se află că un biplan a aruncat bombe în mahalaua uzinei „Lemaître», ceva pagube spre strada Călărași, se spune că aeroplanul ar fi fost dat jos spre Cernica, dincolo de fortul Cățelu. La ora 3 nu se știa încă nimic precis.

- Trupele noastre au intrat foarte ușor, pe diferite puncte, în Transilvania. Căile și mijloacele par a fi fost studiate cu amănunțime.

—C. Arion mă dăscălește multă vreme ca să primesc să intru în Guvern. Eu nu mă ocup decât de Crucea Roșie.

17 august. — Captura aeroplanului care a bombardat nu se confirmă. Comunicatul oficial pretinde că am avut de a face cu un Zeppelin și un aeroplan, care au fugit fără a fi cauzat vreo pagubă. Tot aceeași greșeală de a nu se spune adevărul, chiar pentru fleacuri.

Burnea știe de la frații Capșa că nu s-a înălțat nici un aeroplan de luptă. Aceasta este exact ceea ce îmi spusese Regele duminica trecută: „Aparatele de luptă ne lipsesc cu desăvârșire, dar ele vor sosi”.

- Lupu Kostake se afla la Severin când un monitor austriac a bombardat timp de o oră orașul. S-a tras asupra gării, comandamentului diviziei și palatului administrativ. Nu s-a evacuat orașul, cum se pretindea, și pagubele nu sunt mari.

- În ceea ce privește Statul-Major, tot aceeași comedie: Zottu, bolnav și în concediu, este menținut ca șef, ca să poată subșeful Iliescu să aibă mână liberă! Bietul Christescu devine șef de stat-major la Armata a II-a (Al. Averescu). El a spus cu durere lui Butculescu: „Sunt lăsat la o parte: sunt nemțofil”.

- Primesc vizita ministrului Victor Antonescu, care mă pune în curent cu legile ce vor prezenta

ca legislație civilă extraordinară. Deci convocarea Camerelor este apropiată. — Avem peste două mii de morți și răniți; atrag atenția lui Antonescu că lucrul trebuie spus pe față publicului: să se urmeze în această privință sistemul german. — De asemenea eu îi reproșez lipsa de franchețe în privința numirii șefului de Stat-Major: „Nu este omul meu“, dar din moment ce a fost ales, trebuie să i se dea situația voită.

- La Maiorescu reluăm împreună unele scene din Consiliul de Coroană: atitudinea Regelui care plânge și care, pentru a-și da o ținută, desenează pe hârtia lui și trage linii cu creionul, urmând marginea sărăcăcioasei călimări de onix fals pe care o am încă în fața ochilor! — Și Principele Carol, palid, fără ca să miște o trăsătură din fața lui, cu aerul foarte îndepărtat, aproape indiferent, salutând pe unii, uitând pe alții! La Consiliul de la Sinaia, Ferdinand, Principe Moștenitor, nu a vorbit, dar toate Fibrele lui erau încordate... — Maiorescu îmi cere să precizez dacă în adevăr Regele mi-a mărturisit că a mințit. Cum a putut să facă o astfel de mărturisire față de un supus al lui? Gen de isterie? — (În momentul vizitei mele, Principele Carol se afla în casa Racotă, la domnișoara Bengescu...)

- Curtea nu doarme în oraș. În toate serile la orele 6, ea plecă în automobil. Regele își conduce singur mașina. Unii dorm la Buftea: Știrbei a refăcut în stare bună căsuța din parc. Regele, mi se spune, la Cocioc, unde are un foarte drăguț pavilion de vânatoare. — Se pare că Marele Cartier General va fi la Periș.

19 august. — Cu toată reaua rechiziție de cai din București, — cei buni au dispărut de multă vreme prin uzură — s-a ordonat azi-dimineață (Udriski) să se scoată din pământ încă 400 de cai de artilerie. Este mare îndoială că se vor putea găsi. Colonelul Alevra avea dreptate: în loc să se cheltuiască 100 de milioane pentru a răscoli pământul, ar fi fost mai nimerit să se rechiziționeze mereu și să se pună caii în subsistență și la antrenament.

- V. Antonescu, care trebuia să vină să discute cu mine proiectele lor de legi, îmi telefonează că această discuție va avea loc săptămâna viitoare. Deci convocarea Camerelor este amânată.

- Germania ne-a declarat război joi seară, 17 august, după o telegramă de la Sofia.

- Cartierul General publică ultimul buletin, dând numele ofițerilor morți și răniți. În capul listei morților este locot.-colonelul Poenaru-Bordea. Suntem în împrejurimile Sibiului, dar nu se vorbește de intrarea noastră în acest oraș.

20 august. — Brătianu, cerându-mi o întrevvedere, a venit la mine la ora 3 1/2. — Unii aflaseră de această întrevvedere și C. Arion s-a prezentat câteva minute înainte, pentru a mai pleda cauza intrării mele „sau a noastră“ într-un Guvern de coaliție.

Brătianu: „Voiam să-ți vorbesc de programul nostru parlamentar, dar am acum ceva mai urgent de spus. În urma spuselor d-tale la Consiliu și în urma conversației d-tale cu Regele, cred că pot să cer un serviciu. Bussche pleacă mâine. Trebuie să mă duc să-l văd“. — Eu: „La un neutru?“

- Brătianu: „Ar fi complicat și s-ar zvoni“. — Eu: „N-am avut nici un contact cu el de vinerea

trecută”. — Brătianu. „Scrie-i și voi trimite eu scrisoarea”.

Îi scriu ceremonios, rugându-l să mă primească seara la orele 8. „Doresc să vă văd (adaug după cererea lui Brătianu) și voi avea autorizarea să pătrund pe lângă d-voastră“. Vasiliu, șeful de cabinet al lui Brătianu, duce scrisoarea și mă însoțește seara. — Bussche mă aștepta în pragul ușii. Emoționat, pare mulțumit de a mă vedea. Transmit: „Guvernul a amânat multă vreme încheierea acordurilor sale, fiindcă nu a consimțit să declare război Germaniei; de asemenea el nu s-a asociat pentru viitor la războiul economic și a păstrat libertatea lui de acțiune. El speră că, după război, un regim normal se va putea relua între ambele țări, dar pentru aceasta nu trebuie ca la faptele de război să se adauge cruzimi inutile, ca bombardările aeriene și gloanțele dum-dum etc.” — Bussche: „Declarație de război? Subtilitate, din momentul când Guvernul știa că faptul de a ataca Austria era a ataca Germania. Nu facem niciodată război populației civile. În Belgia, francirorii erau organizați de Guvern, trebuia să luăm măsuri. Bombardarea Londrei? Răspunsul pentru Baralong și echipajele nesalvate. La Paris? Răspunsul pentru Karlsruhe. Nu veți avea război aerian?„ — Eu: „Pot transmite această asigurare?” — Bussche: „N-am nici o autorizație, dar cum voi sosi la Stockholm, voi aviza Guvernul meu“.

- Restul convorbirii: plângerile lui asupra stării de mizerie a transporturilor de deportați. — Eu: „Trupele noastre nu călătoresc mai bine”. Dau și exemple. — Plângeri asupra sechestrării societăților străine. Eu îi răspund că sunt măsuri de conservare generală, care nu împiedică deloc funcționarea lor. — Și deodată: „Mărturisesc că Regele este o enigmă pentru mine; cum a putut el să se schimbe așa de brusc?(!!) Rușii trebuie să-l fi amenințat și i-a fost frică”. — (Ce reflecții îmi făceam eu, în mine!) — În urmă întreb dacă nota germană conține ceva personal sau jignitor și exprim dorința să nu fie așa. Bussche îmi dă asigurarea că n-a trecut nimic prin intermediul lui.

După avizul lui C. Diamandi, pe care îl văzusem înainte, dau asigurări pentru germanii încă rămași captivi, ca de exemplu funcționarii comisiilor care au lucrat în țară. Din partea Regelui? Sau din partea lui Brătianu? Dar s-a pus puțin ulei în frecătură. La sfârșitul conversației noastre, Brătianii mi se plânsese de sectarismul aliaților lui politici: scene pentru că Stere e la Marele Cartier, scene fiindcă a dat o situație unui om de ai mei.

21 august. — Am văzut pe Brătianu pentru a-i da răspunsul. El îmi spune că și Constanța a fost bombardată de hidroavioane și că sunt 100 de victime în populația civilă. Cum nu se poate face Bussche răspunzător de aceasta, el îi va telegrafia în numele meu la Iași prin Conțescu, care însoțește trenul lui.

Suntem angajați într-o afacere foarte serioasă la Turtucaia și la Silistra. Bulgaria atacă pretutindeni fără declarare de război. Guvernul a protestat ieri pe lângă Statele neutre. Numai dacă nu cumva au făcut comunicarea lui G. Derussi și mai apoi l-au blocat!

Din convorbirile noastre de ieri și de astăzi, se pare că Brătianu spera să destrame pe bulgari.

La Consiliul de Coronă el spusese că nu va ataca pe bulgari, iar Regele îmi afirmase: „Nici o ofensivă la sud”. — Cu o săptămână înainte, Radoslavov pusese să se pipăie pulsul: el voia prietenia României, salvagardarea Dinastiei și recunoașterea cuceririlor în Macedonia. — Dar cum Masov spusese: „Dacă România atacă Austria, Bulgaria va declara război“, și cum Derussi ceruse explicații, Radoslavov a răspuns: „Bulgaria nu este ca Turcia: un fecior la ordinele Germaniei“. Brătianu a indicat că el va fi intermediarul pe lângă puterile Antantei pentru Dinastie și pentru a consolida o parte din cuceriri, și a întărit telegrama lui, punând pe Mitilineu la Haga să vorbească cu ministrul bulgar de acolo, el părând accesibil. — Toate aceste calcule cad, căci ne batem cu bulgarii pe tot frontul. Serios? se puteau concepe astfel de perspective?

- La Club, generalul Aslan îmi confirmă că la Turtucaia lupta este serioasă. O divizie germană și bulgară a atacat de șapte ori. Generalul Teodorescu, care comandă acolo, telegrafiază că înaintea rețelilor lui de sârmă este un maldăr de cadavre. La întrebarea mea el îmi spune că trupele lui sunt cam de „adunătură”. El se plânge că rușii nu sunt încă pe front și că nu sunt destul de numeroși.

22 august. — Buletinul de astăzi zice că 10 atacuri au avut loc; George Balș și Mișu Suțu, îngrijați, cred că acolo lucrurile merg foarte rău. Trenuri militare care trebuiau să aducă întăriri, au întârziat, și cum pe stradă s-a luat cu jașca orice automobil ce circula, G. Balș îmi spune că s-a luat această măsură pentru a încărca soldați și a-i trimite în regiunea aceea.

Nu mi se pare posibil ca la 70 de km de București să fim fără acoperire!

- Astă-noapte: luptă aeriană, la ora 1 1/4 și la ora 3. — Comunicatul de ora 2 (nr.8) nu pomeniște nimic de aceasta. Se pare că am fi tras în propriile noastre avioane (căpitanul Christescu a spus-o lui Ciorăneanu). În orice caz I.G.Duca, pe care l-am văzut la orele 10, nu credea ca avioanele inamice să fi aruncat bombe. Ploaie de proiectile oarbe pe tot cartierul de la Crucea Roșie până la casa Sturdza. Am auzit căzând și în grădina mea.

- Ieri, Brătianu mă consultase dacă n-ar trebui publicat în gazete că populația din cauza bombardamentelor aeriene cere represalii asupra persoanelor și bunurilor germanilor. Am fost de părere contrarie. Cu toate astea nota s-a publicat până și în Viitorul, unde a fost trimisă chiar de Duca. Eu, în La Politique povățuiesc liniștea și rezistența la această sugestie; iar Cenzura nu mi-a tăiat aceste cuvinte.

- La ora 7, la Club, generalul Aslan îmi spune că la Turtucaia afacerea s-a terminat prin retragerea bulgarilor, căci singuri bulgarii atacau. Nici un german. Aseară el era foarte îngrijat.

23 august. — Bombardarea aeriană de astă-noapte a fost gravă. Trei bombe au căzut la vreo cincizeci de pași și toată casa s-a cutremurat. Alarma a fost dată după ce trecuse Zeppelinul care a urmat o linie dreaptă: Nisipari o bombă. — Piața A. Lahovari, casa Inspectoratului jandarmeriei rurale dărâmată. — Str. Jules Michelet, un imobil are o aripă dărâmată. — În colțul străzilor Eldorado și Poșta Veche, o bombă neexplodată. — În grădina Palatului, o pâlnie mare. — În colțul străzii

Brezoianu, o imprimărie și un colț al casei Vrani turtite. — Pe trotuarul din fața Ministerului Lucrărilor Publice, un copac smuls. — Cu puțină precizie, Palatul Regal, Ministerul de Război și un alt minister erau distruse. O victimă omenească. Mare indignare în populație.

- Suntem din nou atacați la Turtucaia, de astă dată de o divizie germană. Rușii nu vor sosi pe frontul Cadrilaterului decât pe ziua de 25 august. Din nou domnește o mare grijă. Prietenul C. Paciuri este cel mai alarmat din toți.

- Nicu Filipescu a și început să peroreze la Club în contra Guvernului imbecil. El pretinde că este vina Guvernului dacă ne batem și cu bulgarii. Ei nu erau prevăzuți! El se mai plânge și de prostia Cenzurii. Presupun că nu li se mai vorbește destul de des de Guvern național.

- Guvernul s-a ținut de cuvânt: a ridicat interdicția Minervei.

- Avioanele de luptă ne lipsesc cu desăvârșire: Luynes îmi spune la Jockey Club că au sosit 5, dar că mitralierele lor lipsesc încă!

24 august. — Dis-de-dimineață încep răniții să inunde Bucureștii; mai toate spitalele sunt nepregătite: ele nu trebuiau să fie puse în stare de serviciu decât peste trei săptămâni! Toți răniții vin de la Turtucaia. Crucea Roșie muncește din răputeri...

La ora 2 zvonuri sinistre circulă. Mi se anunță că Turtucaia a căzut. La ora 4, G. Știrbei află de la Mavrocordat că o divizie este distrusă și alta în primejdie. - La ora 6 Bărdescu, care vine din Oltenița, îmi spune că acolo este un infern; că răniții zac peste tot: mortierele austriece și automobilele blindate îngroapă pe soldați de vii. Bulgarii omoară tot ce le cade în mână. Unul din regimentele noastre, țigani din Oltenița, s-a destrămat; ar fi tras asupra ofițerilor. - La ora 7 1/2, la Club, G. Strat, din statul-major al lui Aslan, raportează că 30.000 de oameni sunt pierduți! La Club domnește o consternare. Poklevski povestește că rușii se află la 80 de km de frontul de luptă, unde au fost plasați de Statul-Major român și că nu se pot mișca fără un ordin al Cartierului General român...

Tânărul Pleșa, care a cutreierat în automobil zona Dunării, anunță lui G. Știrbei că localitățile Calafat, Islaz, Turnu Măgurele au fost bombardate. La Calafat artileria noastră atât de inferioară nu a ripostat, pentru a • nu da pe față lipsa ei de bătaie. Este oare posibil?

25 august. — În sferele Duca-Cenzură-Banca Națională-Henri Catargi, se agită chestiunea de a se părăsi Bucureștii. Se anunță destituirea generalului Basarabescu; se crede că și Aslan ar fi destituit. În privința unui articol, dictat de mine și prezentat la Cenzură, Duca a rugat să se șteargă toată partea finală în care Statul-Major era pus în cauză, spunând că schimbări importante au fost aduse în comandament!

- Locotenentul Ioanid (Vaslui) din Obuziere, sosit nu se știe cum la București, povestește că, pe când artileria germană și bulgară trăgeau cârmuite de un balon și de numeroase aeroplane, noi nu aveam nici unul. Timp de patru zile servanții n-au avut cel mai mic repaus și n-au fost schimbați! Când frontul a fost spart, au luat-o toți la fugă. Nenițescu, care lucrează la Minister, vorbește de o

pierdere de 300 de tunuri și de 30.000 de oameni! Se pare că se organizează apărarea la Budești, care se află la jumătatea drumului de la Oltenița.

- Dimitriu, secretarul general de la Interne, are ideea stupidă să anunțe, ca să fie răspândită, vestea falsă că am reluat Turtucaia și că am făcut prizonieri!

- Cafeneaua Capșa și cea de peste drum au fost închise. Se începuse acolo să fie înjurat Brătianu în gura mare. C. Xenii și ceilalți takiști, mai violenți ca toată lumea: „Brătianu este un criminal, dacă după doi ani de preparație este încă dezorganizat!”

- Am văzut pe Maiorescu, care mă căutase de dimineață. El e foarte intransigent: cu nici un preț nu trebuie, în momentul de față, să intrăm în Guvern. Cu cât vor merge lucrurile mai rău, cu atât o rezervă va fi mai necesară.

26 august. — În cercurile Cenzurii se vorbește de pierderi de 20.000 de oameni și 180 guri de foc. G. Știrbei crede că la Ministerul de Război, unde s-a constatat o agitație foarte mare, se lucrează la modificări radicale. — În fața proporțiilor dezastrului, brătieniștii pretind că Brătianu a fost siluit de amenințarea rușilor că vor invada țara! Din cuvinte scăpate unora și altora, din modul de a vorbi la Consiliul de Coroană despre Bulgaria s-ar părea că Brătianu a avut iluzia că Bulgaria nu se va mișca. O astfel de naivitate este oare posibilă?

Deputații, care fuseseră convocați în mod officios, au plecat ieri cu un tren special — sine die.

- Ministrul Duca, scuzându-se de schimbările ce a făcut notiței mele din La Politique asupra Turtucaiei, mă pune în curent cu faptele următoare: noi trebuie să fi pierdut 10.000 de prizonieri; comunicatul german zice 20.000 și 100 de tunuri. Generalul Aslan este înlocuit cu Averescu, care are pe Christescu ca șef de Stat-Major; el comandă „marea” armată care trebuie să acopere Bucureștii; Basarabescu este înlocuit cu Petala C.; este vorba de Crăiniceanu spre a înlocui pe Averescu la Armata a II-a. Eu exclam: „Cum se poate?” Și de trei ori repet același lucru: „Să nu se facă o astfel de greșală; toată viața lui a fost confuz și este absolut obosit”. Duca nu poate să spună dacă au avut loc cruzimi, dar populația Turtucaiei a tras asupra soldaților noștri care se retrăgeau în dezordine. — De altminteră la Silistra, populația voind să se miște s-a procedat la execuții sumare. — (Îmi reamintesc că cineva, Mavroiani sau altul, venind din Constanța, îmi spusese: prefectul Cămărășescu trece drept omul providențial; el a retras toate vitele din Cadrilater și le-a trimis în Ialomița; se pare că aceste spolieri și alte măsuri în contra bulgarilor au adus femeile să fie sălbatice cu românii. Măceluri ar fi avut loc la Bazargic și în satele învecinate...)

- Ministrul Victor Antonescu, foarte binevoitor pentru o chestiune de Cruce Roșie, îmi spune că un mare Consiliu de Război la Marele Cartier General are loc și că se va proceda la o curățire: zece zile după intrarea în război!... El nu crede în numirea lui Crăiniceanu, știind ce opinie are Brătianu de el (!!) — Lucru de necrezut: Regimentul de Teleorman a avut slăbiciuni din cauza bulgarilor, dintr-un batalion; o unitate a fost pusă la zid și regimentul s-a purtat foarte bine în urmă!

Cei cu alarmele de ieri erau tankiștii și d-na Simky Lahovari! 27 august. — Ministrul Antonescu a pus multă stăruință pentru a numi, după recomandăția mea, pe inginerul Pisoski conservator a două imobile germane și mi-a trimis procurorul general ca să instalez, eventual, Crucea Roșie în aceste imobile.

- Colonelul Alevra (de la Statul-Major sedentar) profită de un pretext de serviciu ca să vie să mă vadă. De multă vreme el a cerut un regiment ca să scape de răspunderea Statului-Major. Totul este condus de colonelul Rășcanu, foarte deștept, dar care are nevoie să fie el condus și nicidecum să conducă el pe ceilalți, — și de maiorul Rosetti, un băiat de treabă, cu mintea cam limitată, dar care „bruschează“ pe generali la telefon. Fără o schimbare radicală la Statul-Major, colonelul vede totul în negru. — Sub Averescu, Referendaru era marele specialist în privința trenurilor și comunicațiilor; „copiii de la Statul-Major au stricat și aici totul“. Generalul Popovici, care comandă astăzi serviciul, s-a încurcat în așa hal încât confuzia este extremă. Am pierdut la Turtucaia 36 de batalioane! — Am ajuns, cu toată convenția care pune în mod expres toate trupele rusești sub comandamentul nostru, să dăm generalului rus tot comandamentul din Dobrogea împreună cu cele două divizii care le mai avem acolo. El mi-a vorbit de moartea eroică a colonelului Grigorescu care, cu toate că nu avea decât două baterii de obuziere angajate, a venit să moară în mijlocul soldaților săi, și a locotenentului Heraru, care și-a zburat creierii pentru ca să nu se predea! Materialul uman, superb ca eroism, dar nici un fel de direcție. Am avut a face cu trei divizii de câte trei brigăzi, și Statul-Major nu o știa! Când s-au cerut ajutoare, Rosetti a răspuns „în numele Regelui“ că Teodorescu trebuia să ție cu ce avea. Fiecare unitate care s-a trimis ulterior, în pachete mici, s-a dus să se arunce în prăpastie. Din două divizii nu mai rămâne absolut nimic!

- Silistra este evacuată!

- Pic Pherekyde scrie: colonelul lor a primit ordin să atace imediat Sepsî-San-George. Când au sosit acolo, cavaleria noastră ocupa orașul de 5 zile. Dacă ordinul ar fi fost executat noaptea, o luptă ar fi avut loc între români. Mi se mai raportează ci spre Borsec nu se mai află nici o ființă omenească. Ungurii au luat toată populația cu ei.

28 august. — Se organizează puternic în sudul Bucureștiului; multe trupe sunt trimise în această direcție; Regimentul 22 de Artilerie de la Dadilov se află în gara Mogoșoaia. Am vorbit cu colonelul Mirculescu; critici vii pentru comandamentul de la Turtucaia, care nu a știut si organizeze retragerea și veșnic același refren: cap de pod, firi podi De altfel, toți militarii au primit scrisori și toți știu ce s-a petrecut. Domnește o quasi-unanimitate pentru a se dori ca Averescu să devie șeful Statului-Major — Ni se cere si și trimitem una din ambulanțele noastre la Ciulnița: nici nu mai este spital de evacuatei Ci de mult trebuie si se simți lipsa de strictul necesar.

- La Cenzuri s-a publicat ci generalul Georgescu este trimis la Londra la Marele Stat-Major. I se ia deci comanda. Printr-însul vor putea englezii si judece de deșteptăciunea câtorva militari

cocoțați foarte sus, prieteni ai d-lui Brătianu!

Tot la Cenzură, gazetele au fost rugate să nu mai vorbească de Turtucaia, și să exalteze faptele de arme din Transilvania. Imediat manșete și ediții speciale pentru ocuparea... Csic-Seredei, pe când Toplița, la poarta orașului este ocupată încă de vreo trei-patru zile! Se începe iar jocul veștilor false sau răsuflate.

29 august — Am părăsit Silistra; s-au incendiat depozitele noastre de grâu și de petrol, s-a ars Popina, s-a distrus tot ce putea fi distrus și armata s-a retras la Lipnița, la vreo 5 km de Cernavodă. — Totul este măcel și pradă în această nenorocită regiune. Toate știrile concordă spre a certifica faptele pe care Duca mi le anunțase acum trei zile ca un fapt divers.

- Vârtejanu, căpitan rănit și scăpat ca prin minune la Balcic, confirmă că, pe întreg acest front, totul este datorat ușurinței și lipsei de informații. Regimentul lui primește ordin să trimită o companie să curețe înălțimea unde „nu se aflau decât comitagi”. Colonelul răspunde: „Am înaintea mea foițe în număr serios”. Generalul Arghirescu li răspunde: „Informațiile mele sunt precise!” Se atacă, se găsesc acolo artilerie și infanterie, și din cei 400 de oameni nu se întoarce nici unul!

- Se încearcă — oprind chiar doamnele de la Crucea Roșie să se apropie de trenurile de răniți, permițând poliției să aresteze pe oricine ar da știri — să se facă tăcere asupra grozăviei dezastrului de la Turtucaia.

Și în răstimpul acesta, Butculescu aflându-se în ziua de 27 august la Cartierul General, a văzut pe Rege dându-se jos din automobil, ascultând, patru minute, cu un aer distrat, raportul nelipsitului Rosetti și apoi dispărând spre pavilionul lui. Iar Iliescu, vesel, punând la vedere noua sa decorație rusească, poftea la masa lui acoperită cu flori! — A doua zi generalul Popovici era silit să pedepsească pe un căpitan, comandantul unei coloane de provizii tăiată la Slobozia și întoarsă la București, ai cărei oameni și cai nu mâncaseră nimic de trei zile. Și căpitanul avea cu dânsul lăzi de pesmeți și cutii de conserve...

Bine îmi spunea Alevra că acest Cartier General, la Periș, era o fantezie caraghioasă a acestui început de război.

- Rușii au smuls din mâinile noastre o coloană de prizonieri bulgari și i-au omorât; și aceasta se petrecea departe de front (raportat de Vârtejanu și Butculescu). Acesta din urmă a văzut de altminterlea pe însuși comandantul lui rănit, înțepat de bulgari cu baionetele.

- Duca a anunțat gazetelor numirea lui Crăiniceanu ca șef al Armatei a II-a. Trebuie să fie cineva nebun ca să facă astfel de numiri. Și Regele, în ziua de duminică 14 august, îmi spunea: „I se va da o însărcinare alături, ceva onorific!”

- Arhiepiscopul Netzhammer ne este cu totul vrăjmaș: el ar fi spus că distrugerea Bucureștiului i-ar face mare plăcere. Și totuși Majestatea Sa „l-a luat pe garanție”. (Teodorian).

- Generalul Popovici, șeful Statului-Major sedentar, a destăinuit lui Butculescu că încă de

patru luni el știa, din ordinele primite, că vom intra în război: ceea ce nu oprește pe brătieniști să răspândească zvonul că Brătianu a fost silit să cedeze fiindcă rușii amenințau să ne invadeze!

30 august. — Nu se spune nimic, dar am pierdut tot Cadrilaterul și, din vechea Dobroge, Mangalia.

- Monitorul publică decretul numirii lui Cămărășescu comisar civil pe lângă Zaioncikovski „comandantul armatei din Dobrogea”. Faptul este consumat: suntem comandați de un străin.

- La ora 4, după ce fusese anunțat de Catargi, Barbu Știrbei în uniformă de maior aghiotant a venit să mă vadă. El îmi spune: „Sunt însărcinat oficial de Rege să te felicit; Regele îți urează sănătate și viață lungă. El îți mulțumește pentru serviciile aduse până acum și îți exprimă recunoștința sa pentru atitudinea ta patriotică și pentru atitudinea patriotică a partidului tău. Regele ar fi încântat să te vadă și n-ai decît să ceri o audiență”. — Am mulțumit: „Când promit ceva, mă țin de promisiune”. N-am răspuns la invitația de audiență, dar am rugat pe Știrbei să transmită Regelui expresiunea consternării pe care a produs-o numirea lui Crăiniceanu. Știrbei impasibil.

- Miniștrii Morțun, Porumbaru și Duca au depus cărțile lor; Al. Constantinescu mi-a telegrafiat...

31 august. — Take Ionescu a fost ieri în audiență la Rege. Prietenii lui răspândesc zvonul că el a declarat în numele său, în numele lui Filipescu și al lui Stelian (!), că ei nu vor urma cu încrederea lor în Guvern, dacă nu se schimbă Iliescu.

- Mereu se îndreaptă trupe spre sud. Nu este o armată de rezervă, dar rezerva tuturor armatelor.

1 septembrie. — Azi-dimineață Seceleanu îmi afirmă că Berceanu, în Ialomița, pune să împuște pe bulgari, cum a făcut Cămărășescu la Silistra. Fără judecată! La vederea unei hârtii care i s-a părut că este un plan, un agricultor este pornit la închisoare „cu ordin să-l împuște la noapte”!

- Mare bătălie pe tot frontul, de la Oltina la Caraomer. Alternative indecise, ieri și astăzi. — Culcer, în treacăt, chemat la Cartierul General, îmi spune: Dacă pierdem bătălia, suntem pierduți! — El este îngrijat pentru propriul lui front, căci îi s-au luat toate rezervele: două divizii. El nu poate intra în Sibiu ca să nu se depărteze prea mult, fără eșaloane în spatele lui. Se teme și de o ofensivă Mehadia-Orșova. Are foarte mulți răniți. Mâine Consiliul de Război. De la Periș, Culcer pleacă direct la cartierul lui.

- Averescu comandă bătălia din Dobrogea; el stă la București, bine legat prin telefon și telegraf. Dacă mâine criza ar fi trecută...

- Splendid raid a patru avioane franceze plecate azi-dimineață din Salonic și sosite la amiază în România. Locotenentul Noël a aterizat direct la București, aducând gazeta l'Indépendant care a apărut azi-dimineață la Salonic. Aceste aeroplane au aruncat bombe asupra Sofiei, ceea ce ar putea justifica reluarea bombardamentelor nocturne asupra Bucureștilor. O bombă a căzut la cincizeci de metri de Palatul Regal (Sofia). Dl. St.-Aulaire, pe balconul Clubului, zice: „Din nenorocire Regele

Bulgariei, Ferdinand, se afla la Cartierul General german! El va avea o spaimă retrospectivă». Adaug că nimenea împrejurul lui nu a făcut haz...

2 septembrie. — Aceeași dezordine în toate. Un spital al Crucii Roșii a fost echipat și îmbarcat cu toată graba. El se afla la Giagoga; a fost pornit, fără înștiințare, la B.M. — El era destinat să meargă la Fetești; va fi trimis la Țândărei; și acum nu mai pleacă deloc... până la o nouă criză nervoasă.

- Prima grijă a lui Crăiniceanu, după ce și-a luat comanda: un inginer de mine, două zile de eforturi și de detunături și foarte mulți bani, pentru a dărâma statuia lui Arpad la Brașov.

- Pic Pherekyde de pe front: la 60 km de frontul nostru nici o trupă de susținere, nici un eșalon de rezervă. Divizia a 5-a, de abia sosită, este reîmbarcată în grabă spre sud: oamenii istoviți de oboseală. De la Divizia a 6-a s-a retras un regiment și jumătate.

Totul concordă pentru a stabili că în adevăr Brătianu credea că bulgarii nu se vor mișca! — De altfel, cum ar fi lăsat el o simplă perdea în Dobrogea?

Știrbei îmi povestește că Porumbaru a spus lui Vredenburch, când acesta s-a prezentat pentru a notifica că a luat protecția germanilor și bulgarilor: „Bulgarilor? Dar aceasta este inutil din moment ce noi ne învoim cu ei!”

- Colonelul Alexiu, șef de stat-major al lui Costescu, însărcinat mai ales să-l spioneze, nu știa că circulația trenurilor cu Feldioara era restabilită de trei zile și continua să evacueze răniții, în automobil, la Sepsi-San George.

Și pe acest front a început să se simtă superioritatea artileriei grele inamice. Nouă ne lipsește cu totul și soldații știu aceasta! Aceasta probează că austriecii au și organizat linia de apărare...

- Azi-dimineață la ora 9 a avut loc Consiliul de Război la Periș. Comunicatul oficial a venit târziu, probabil după acest Consiliu. Ieri: „Lupte vii pe tot frontul dobrogean“. Astăzi: „Lupte foarte vii, armata ruso-română se retrage spre nord“. — Deci, suntem bătuți. Se pare că frontul nu se află decât la 16 km de Cernavodă. Tot frontul de ieri Oltina-Caraomer a cedat.

3 septembrie. — Comunicatul zice: „În Dobrogea nimic nou!“ Este siniștru, când știi că toată Divizia Petala este nimicită, că Tekirghiol este ocupat, că s-au pus speranțe mari asupra apărării Cusgunului și că ne aflăm la Cernavodă!

Știrbei știe de la Leon Mavrocordat că trupele noastre nu țin când sunt atacate; și că bulgarii au adus la Turtucaia, pe automobile, pontoanele pentru facerea unui pod. Prin traducătorul telegramei, el știe cum Coandă a telegrafiat că rușii nu mai au rezerve să ne trimită, că se formează la Reni o divizie, care va fi gata de-abia peste trei săptămâni, și atâta tot! Acestea sunt bazele pe care Guvernul Brătianu a riscat soarta țării!

În Adevărul Take Ionescu răspunde la o înțepătură a ziarului La Politique: „că ar fi trebuit să ne înțelegem cu bulgarii înainte de a face războiul“!

4 septembrie. — Se continuă a nu se spune nimic publicului. Luptele continuă; s-a luat comanda

lui Socec, fiindcă a emis opinia că ar trebui să se retragă, iar comunicatul spune: „Angajamente cu detașamentele înaintate inamice“.

În Transilvania: „Lupte violente în valea Streiului“.

5 septembrie. — Aceeași tăcere exasperantă. Care este linia noastră: Rașova-Cobadin cu, probabil, Constanța evacuată sau amenințată? Comunicatul nu menționează decât că mortiere rusești au redus la tăcere o baterie grea germană, la sudul Cobadinului.

- Paul Teodora, la Stâlpu, a văzut trecând pe lt.-colonelul Slăniceanu, mâna dreaptă a lui Iliescu, cu nevasta în automobil, urmat de un camion-automobil încărcat cu cufere: „Dar asta seamănă a fugă” le-a zis Teodoru, care a vorbit cu ei chiar înaintea porții sale.

Și gazetele Guvernului atacă pe alarmiști!

George Știrbei: „Se construiesc la Buftea niște pivnițe betonate; salon pentru Regina...”

- Se zvonise înlăturarea lui Iliescu; d-rul Hasnaș o știa și el de la doamna Vintilă Brătianu. Am întrebat pe Catargi: Regele îi spusese acum două zile, că el se cam clătina, dar că astăzi, cum planurile sale au fost aprobate de generali, nici nu mai era vorba de așa ceva. Aceasta este opinia unui Rege? Aceasta este seriozitatea hotărârilor în astfel de momente...?

- Cu toată neînsemnătatea uimitoare a ultimelor două comunicate, Cenzura a lăsat să treacă următoarele rânduri în La Politique: „De două zile totalitatea frontului nostru din Dobrogea este angajată în lupta cea mai crâncenă care a avut loc până acuma dincolo de Dunăre“. — De altminterea răniții curg la București; toată regiunea este plină; din ei au fost evacuați până la Buzău; două formații ale Crucii Roșii au fost expediate de urgență la Țândărei și la Fetești, dacă nu cumva aceasta din urmă nu a fost oprită în alt loc mai departe de front.

Cenzura, de o extremă severitate cu ziarele mele, a îngăduit ca Adevărul să aibă o pagină întreagă, cu mare succes de vânzare, vorbind de luarea Monastirului de sârbi, și instalarea Guvernului sârb acolo etc. Depeșă privată! La Club și Poklevski și Marinkovici mi-au spus că nu știu nimic. Universul, ediție de seară, afirmă că știrea au primit-o și Guvernul și Legațiile Quadruplei! — Cenzură, nu glumă².

6 septembrie. — Nimic bun. Comunicatul zice: „În valea Streiului inamicul atacă violent cu forțe mult superioare, în fața cărora a trebuit să ne retragem puțin“. — Să te retragi după două zile de lupte vii, știm ce va să zică.

- D-rul Dinu Brătianu, care vine din Feldioara, îmi spune că soldații noștri pradă îngrozitor. Casele din sate sunt devastate, mobilele sunt distruse pentru plăcerea de a distruge. — În urma unei scrisori anonime (atribuită șefului lui de stat-major Alexiu) s-a luat comanda lui Costescu cu o brutalitate revoltătoare. Iar în ce privește pe Crăiniceanu: nu era vorba măcar de statuia lui Arpad ci de soclul ei, o frumoasă coloană pe care se voia să se așeze vulturul românesc și pe care, după eforturi

² Această știre mai era încă falsă la data de 15 septembrie.